

ЭТЫЧНЫЯ ПРАБЛЕМЫ РЭСТАЎРАЦЫІ МУЗЫЧНЫХ ІНСТРУМЕНТАЎ, УКЛЮЧАНЫХ У МУЗЕЙНЫЯ ЗБОРЫ

Сёння ў нашай краіне аднаўленнем музычных інструментаў, уключаных у музейныя зборы нярэдка займаюцца не прафесійныя музейныя рэстаўратары, а майстры па вырабе музычных інструментаў. Звычайна іх мэтай з’яўляецца аднаўленне функцыянальнасці, працоўнага стану прадметаў. У сукупнасці з няведаннем прынцыпаў музейнай рэстаўрацыі гэта можа прыводзіць да негатыўных наступстваў. Часам, пасля правядзення такой працы, прадметы у значнай ступені губляюць музейную каштоўнасць. Матэрыялы, з якіх зроблены гістарычныя музычныя інструменты, выведзены з актыўнага ўжытку, з часам страчваюць свае першапачатковыя якасці, што вымушае рэстаўратараў умешвацца ў іх структуру, праводзіць незваротныя дзеянні для настройкі і дасягнення адпаведнага гучання.

Дадзеная праблематыка ў большай ступені разгледжана за мяжой. Міжнароднымі музейнымі арганізацыямі распрацаваны этычныя нормы, якімі кіруюцца рэстаўратары. Так, напрыклад, дзейнасць Амерыканскага інстытута кансервацыі гістарычных і мастацкіх прадметаў (AIC) базіруецца на наступных прынцыпах:

I. рэстаўратар павінен імкнуцца да дасягнення найвышэйшых стандартаў якасці ва ўсіх аспектах захавання, уключаючы (але не абмяжоўваючыся) прэвентыўную кансервацыю, экспертызу, аднаўленне, вядзенне дакументацыі і навуковыя даследаванні;

II. усе дзеянні рэстаўратара павінны кіравацца свядомай павагай да культурнай каштоўнасці, яе ўнікальнага характару і значэння, а таксама да чалавека ці людзей, якія яе стварылі;

III. прызнаючы права грамадства на выкарыстанне культурных каштоўнасцей, рэстаўратар з’яўляецца адказным за іх захаванасць пры такім выкарыстанні;

IV. рэстаўратар павінен пастаянна павышаць сваю кваліфікацыю;

V. незалежна ад акалічнасцей, якія могуць абмежаваць рэсурсы, вылучаныя на пэўную сітуацыю, якасць рэстаўрацыйных работ не можа зніжацца;

VI. рэстаўратар павінен імкнуцца да выбару метадаў і матэрыялаў, выкарыстанне якіх, адпаведна сучаснаму ўзроўню ведаў, не акажа адмоўнага ўздзеяння на культурныя ўласцівасці прадмета, не перашкодзіць яго вывучэнню, функцыянаванню, ці аднаўленню ў будучым;

VII. рэстаўратар павінен весці падрабязную фотафіксацыю, рэстаўрацыйную дакументацыю і справаздачу пра стан аб’екта, абраную стратэгію рэстаўрацыі, фактычна выкарыстаныя матэрыялы і метады;

VIII. рэстаўратар павінен правесці прэвентыўную кансервацыю, абмежаваўшы разбурэнне культурных каштоўнасцей і забяспечыўшы падмурак для далейшай рэстаўрацыі і выкарыстання; а таксама рэкамендаваць адпаведныя ўмовы захоўвання, экспанавання, працы з прадметамі, іх упакоўкі і транспарціроўкі;

IX. рэстаўратар павінен дзейнічаць сумленна і з павагай ва ўсіх прафесійных адносінах, імкнуцца гарантаваць правы і магчымасці ўсіх супрацоўнікаў, прызнаваць спецыяльныя веды іншых;

X. рэстаўратар павінен зрабіць унёсак у развіццё прафесіі – галіну даследавання, якая ахоплівае гуманітарныя і натуральныя навукі, сродкамі развіцця асабістых навываў і ведаў, абмену інфармацыяй і вопытам з калегамі, напісання навуковых прац і артыкулаў, а таксама арганізацыі і папулярызацыі адукацыйнага працэсу ў сферы кансервацыі і рэстаўрацыі;

XI. рэстаўратар павінен садзейнічаць агульнаму разуменню праблем кансервацыі і рэстаўрацыі праз кантакты са спецыялістамі ў сумежных сферах дзейнасці і грамадскасцю;

XII. рэстаўратар падчас сваёй дзейнасці павінен звесці да мінімуму асабістыя рызыкі, небяспекі для калег, грамадства і навакольнага асяроддзя;

XIII. Кожны рэстаўратар абавязаны садзейнічаць разуменню і выкананню дадзенага Кодэкса этыкі [2].

Музычныя інструменты з’яўляюцца тэхнічна складанымі прыладамі. Пры класіфікацыі музейных прадметаў паводле генетычных функцый яны адносяцца да рэчаў, якія патрабуюць фізічнага ўздзеяння дзеля іх функцыянавання, – так званых “функцыянальных аб’ектаў”. Акрамя музычных інструментаў, да іх належаць разнастайныя побытавыя прадметы, тэхнічныя прыстасаванні, зброя і г.д. Гэта надзвычай шырокі комплекс прадметаў, які складае пераважную большасць у зборах музеяў гістарычнага, краязнаўчага і іншых профіляў [4].

Варта адзначыць, што этычныя нормы музейнай кансервацыі і рэстаўрацыі першапачаткова былі распрацаваны для твораў выяўленчага мастацтва. Яны паспяхова, без значных зменаў, функцыянуюць ужо доўгі час. Аднак, па меркаванні спецыялістаў, функцыянальныя аб’екты часам патрабуюць ад музейных супрацоўнікаў іншых падыходаў і дадатковых пазіцый. Так, менавіта вывад з ужытку функцыянальнага аб’екта з’яўляецца адной з прыкмет аксіялагічнага (каштоўнаснага) падыходу да яго. Гістарычны музычны інструмент, ужо не з’яўляючыся прыладай для выканання музыкі, набывае якасці інфармацыйнай крыніцы, дакладнага дакумента, помніка культуры і, нарэшце, твора мастацтва [1].

Часцей за ўсё ў артыкулах, якія тычацца кансервацыі гістарычных музычных інструментаў, дамінуюць наступныя падыходы:

1. Аднаўленне заўсёды вядзе да страты ў той ці іншай ступені арыгінальнага матэрыялу і сведчанню пра тэхналогію вырабу. Матэрыяльнае зберажэнне артэфекта з'яўляецца адным з галоўных абавязкаў музея.

2. Сам музычны інструмент, нароўне з яго гучаннем, нясе ў сабе эстэтычную якасць, якая заслугоўвае ўвагі.

3. Дасканала зробленыя, максімальна дакладныя копіі музычных інструментаў у значнай ступені здольныя рэалізаваць ідэю “экспаната, які гучыць”. Больш за тое, стварэнне копіяў мае перавагу – магчымасць атрымаць ідэальныя, не адноўленыя, канструктыўна цэласныя гістарычныя мадэлі.

4. Нягледзячы на агульную перасцярогу пры наяўнасці пераканаўчых аргументаў і аб'ектыўнай неабходнасці, рэстаўрацыя можа праводзіцца – важным з'яўляецца індывідуальны падыход да кожнага прадмета [4].

У падтрымку прыведзенай пазіцыі, спецыялісты прыводзяць і іншыя аргументы: рэстаўрацыйныя работы, накіраваныя на аднаўленне функцыянальнасці музычных інструментаў, часта кепска забяспечваюць доўгатэрміновае захаванне; нават пасля ашчаднага аднаўлення інструменты ўсё роўна немагчыма выкарыстоўваць без нанясення ім шкоды; таксама паўстаюць праблемы падтрымкі ў працоўным стане [2].

Тым не менш, пытанне аднаўлення музычных інструментаў, уключаных у музейныя зборы, з'яўляецца сёння дыскусійным. Нельга не пагадзіцца з тым, што першаснай, галоўнай функцыяй музея з'яўляецца зберажэнне артэфектаў, пры гэтым эстэтычная і адукацыйная каштоўнасць гучання музычнага інструмента таксама неаспрэчная [3].

Такім чынам, сёння працягваюцца пошукі аптымальнага падыходу да рэстаўрацыі музычных інструментаў, які прадухіліў бы сітуацыю, калі разглядаецца толькі адзін са складнікаў інструмента: дэкаратыўны, функцыянальны, ці тэхнічны, паколькі дзеля таго каб атрымаць цэласнае прадстаўленне, усе тры аспекты варта разглядаць у комплексе. Пры правядзенні рэстаўрацыі неабходна звяртаць увагу на мэтазгоднасць кожнага дзеяння. Важным з'яўляецца адказ на пытанне: як паўплывае аднаўленне ці выкарыстанне гістарычнага музычнага інструмента на магчымасць яго вывучэння і інтэрпрэтацыі ў будучым. Галоўнае для рэстаўратора – імкнуцца пазбегнуць незваротных дзеянняў і ўнясення змен.

Спіс літаратуры:

1. Barclay, R. L. The Stradivarius and the DC-3 / R. L. Barclay // WAG Postprints—Providence – Rhode Island. – 2006.
2. Code of Ethics and Standards of Practice // American Institute for Conservation of Historic and Artistic Works. – Washington : AIC, 1994.
3. Gétreau, F. The conservation of acoustical specifications: a long ignorance in public collections of ancient instruments / F. Gétreau // Institut de Recherche sur le Patrimoine musical en France. – Paris, 2001.
4. Oey, M. Some problems in musical instrument conservation in museum collections / Mary Oey // Association of North American Graduate Programs in Conservation (ANAGPIC) Conference. – New York : University, 2006.
5. Storch, P. S. Caring for musical instruments. P. 2 / Paul S. Storch // TECH TALK –June-July 2001 – P. 3–6